

ВІДГУК
офіційного опонента Дегтяр Олега Андрійовича,
доктора наук з державного управління, професора,
професора кафедри публічного управління та адміністрування
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
на дисертацію Вербицького Дмитра Анатолійовича на тему:
«Формування антикорупційної політики України та механізми її
реалізації в координатах економічного розвитку»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281
«Публічне управління та адміністрування»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Антикорупційна політика є одним із ключових чинників забезпечення сталого економічного розвитку та національної безпеки України, особливо в умовах євроінтеграції, воєнного стану та повоєнної відбудови. Корупція спричиняє втрату інвестиційних ресурсів, підвищує транзакційні витрати бізнесу, підриває довіру до державних інституцій та створює системні ризики для макроекономічної стабільності. Упродовж останнього десятиліття Україна здійснила безпрецедентні за масштабом інституційні та правові реформи у сфері протидії корупції: створено спеціалізовані антикорупційні органи (Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, Вищий антикорупційний суд, Національне агентство з питань запобігання корупції, Агентство з розшуку та менеджменту активів), запроваджено систему електронного декларування, електронних публічних закупівель Prozorro, прийнято антикорупційні стратегії та програми. Водночас, незважаючи на ці позитивні зрушення, рівень корупції в Україні залишається тривожно високим: за даними Індексу сприйняття корупції Transparency International, Україна у 2024 році набрала лише 35 балів зі 100 можливих, а рівень довіри громадян до антикорупційних інституцій не перевищує 30%. Це свідчить про те, що ефективність антикорупційної політики є недостатньою, а наявні механізми її реалізації потребують ґрунтового наукового переосмислення та практичного вдосконалення.

Особливої актуальності дослідження набуває в контексті євроінтеграційних процесів. Набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу супроводжується жорсткими вимогами щодо імплементації антикорупційного асquis ЄС, виконання рекомендацій GRECO та ОЕСР, а також забезпечення незалежності та ефективності спеціалізованих антикорупційних органів. У межах переговорного процесу Україна зобов'язана довести реальну результативність антикорупційних розслідувань, невідворотність покарання за топ-корупцію та прозорість використання міжнародної допомоги. В умовах воєнного стану та повоєнної відбудови питання протидії корупції набуває ще більшої ваги, оскільки саме прозорість та підзвітність використання міжнародної фінансової допомоги (багатомільярдні пакети підтримки від ЄС, США, МВФ, Світового банку),

оборонних закупівель та коштів на відновлення інфраструктури є критичними для збереження довіри міжнародних партнерів та залучення необхідних інвестицій. За оцінками експертів, втрати України через корупцію в оборонній сфері лише у 2022–2023 роках становили близько 770 млн дол. США, що прямо впливає на обороноздатність держави та безпеку громадян.

Окрім того, тема дисертаційного дослідження має чітко виражений міждисциплінарний характер, перебуваючи на перетині публічного управління, економіки, права та національної безпеки. Автор не обмежується правовим або правоохоронним аналізом антикорупційної діяльності, а розглядає її як системний чинник економічного розвитку – через вплив на інвестиційний клімат, бюджетну політику, конкурентоспроможність національної економіки, зменшення тіньового сектору та підвищення ефективності використання державних ресурсів. Такий комплексний підхід є особливо цінним у сучасних умовах, коли потрібно не просто констатувати наявність корупційних ризиків, а пропонувати конкретні, економічно обґрунтовані механізми їх мінімізації.

Дисертаційне дослідження виконане в межах пріоритетних напрямів наукових досліджень, визначених НАЗК, Радою національної безпеки і оборони України, а також відповідає завданням Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки та Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки. Розроблені автором теоретичні положення та практичні рекомендації можуть бути використані для формування антикорупційної політики на наступний програмний період (2026–2030 роки), що підтверджує їхню своєчасність та практичну затребуваність.

Таким чином, обрана тема дисертаційного дослідження, присвячена науковому обґрунтуванню механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в координатах економічного розвитку, є безсумнівно актуальною, має важливе теоретичне і прикладне значення та відповідає сучасним викликам, що стоять перед Україною в контексті євроінтеграції, воєнного стану та повоєнної відбудови.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові результати дисертаційного дослідження Вербицького Д.А. ґрунтуються на ґрунтовному аналізі значного, різнорівневого та репрезентативного масиву нормативно-правових джерел. До них належать насамперед базові закони України у сфері протидії корупції – «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Вищий антикорупційний суд», а також стратегічні документи, зокрема Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки та Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки. Окрему увагу автор приділив аналізу міжнародних документів – звітам та рекомендаціям GRECO (четвертий та п'ятий раунди оцінювання), матеріалам ОЕСР (OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine 2025), Конвенції ООН проти корупції (UNCAC), а також аналітичним звітам Transparency International. Джерельну базу дослідження також склали статистичні та аналітичні матеріали НАЗК (звіти

про стан корупції, дослідження сприйняття корупції населенням та бізнесом у 2021–2024 роках), офіційні звіти НАБУ, САП та ВАКС про результати діяльності, а також дані Державної аудиторської служби України. Така широка джерельна база забезпечує високий рівень достовірності та репрезентативності емпіричного матеріалу, на якому будуються наукові узагальнення дисертанта.

Використаний методологічний інструментарій є коректним, внутрішньо узгодженим та повністю відповідає меті й завданням дослідження. Автор застосовує як загальнонаукові методи (аналіз, синтез, систематизацію, абстрагування, моделювання), так і спеціальні – інституційний, порівняльно-правовий, історико-правовий, статистичний, метод кейс-стаді та системного аналізу. Комплексне застосування цих методів дозволило дисертанту не лише здійснити ґрунтовний опис досліджуваних явищ, але й виявити причинно-наслідкові зв'язки між станом антикорупційної політики та економічним розвитком, а також належним чином обґрунтувати пропоновані зміни й рекомендації. Особливої уваги заслуговує використання методу моделювання для побудови авторської моделі інтегрованого механізму реалізації антикорупційної політики (представленої в підрозділі 3.3), що свідчить про високий рівень концептуальної опрацьованості теми. Метод кейс-стаді дозволив проаналізувати конкретні приклади корупційних схем в оборонних закупівлях, діяльності державних підприємств та публічних фінансах, що підвищує практичну релевантність висновків.

Структура роботи є логічною, послідовною та повністю підпорядкованою меті дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які своєю чергою поділяються на дев'ять підрозділів, вичерпних висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (320 найменувань) та трьох додатків. Така архітектоніка забезпечує прозору навігацію текстом і дозволяє читачеві легко відстежувати логіку дослідження – від теоретичного осмислення проблеми (розділ 1) через емпіричний аналіз сучасного стану та виявлення викликів (розділ 2) до розроблення практичних рекомендацій та авторської моделі (розділ 3). Кожен із розділів має чітко сформульовані висновки, які не дублюють механічно зміст, а є узагальненнями, що виводять аналіз на новий, вищий рівень концептуального осмислення.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 12 наукових працях, зокрема: 4 статті у наукових фахових виданнях України (категорії Б), 2 статті у міжнародних періодичних виданнях (США, Словаччина), 5 тез у матеріалах науково-практичних конференцій (три міжнародні, дві всеукраїнські), а також 1 розділ у колективній монографії за міжнародною участю. Така кількість та якість публікацій свідчить про належну апробацію отриманих результатів на різних рівнях – від національного до міжнародного. Окремі публікації у міжнародних виданнях та участь у конференціях підтверджують інтеграцію автора у глобальний науковий дискурс з питань антикорупційної політики та публічного управління, що є особливо важливим у контексті євроінтеграційних процесів

в Україні. Крім того, позитивні відгуки на результати дослідження, отримані під час виступів на міжнародних конференціях (Ужгород, Одеса, Луцьк), засвідчують інтерес наукової спільноти до розробленої автором проблематики.

Таким чином, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Вербицького Д.А., є високим. Дисертант продемонстрував здатність самостійно вирішувати складні наукові завдання на сучасному методологічному рівні, вільно володіє категоріальним апаратом, критично аналізує наявні підходи та пропонує власні, обґрунтовані рішення. Робота спирається на солідну джерельну базу, її методологічний інструментарій є коректним, логіка – послідовною, а висновки – аргументованими та апробованими. Це засвідчує високий науковий рівень дослідження та дозволяє рекомендувати його результати для використання в теоретичній роботі й практичній діяльності.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження Вербицького Д.А. полягає у вирішенні актуального наукового завдання – розробці теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо формування і реалізації антикорупційної політики України в координатах економічного розвитку. Автор не обмежується констатацією наявних проблем, а пропонує оригінальні, системні та науково обґрунтовані рішення, які мають як теоретичне, так і прикладне значення. Найбільш вагомими результатами, що становлять наукову новизну, є наступними.

Уперше на системному рівні розроблено модель інтегрованого механізму реалізації антикорупційної політики в координатах національної економічної безпеки. На відміну від фрагментарних підходів, які зосереджуються лише на окремих аспектах антикорупційної діяльності, запропонована модель поєднує державне, корпоративне та громадсько-цифрове управління і складається з п'яти взаємопов'язаних підсистем: стратегічної (забезпечує формування політики, розподіл повноважень і національне планування), координаційної (забезпечує горизонтальну та вертикальну узгодженість між суб'єктами антикорупційної політики), правоохоронної (охоплює розслідування, судовий розгляд та відновлення активів), превентивно-інституційної (включає декларування, контроль активів, запобігання конфлікту інтересів і ризик-менеджмент), корпоративно-добросовісної (побудована на інституті уповноваженого з антикорупційної програми, корпоративних кодексах поведінки та національному реєстрі комплаєнс-систем), а також цифрової та громадської (передбачає використання civic-tech, digital traces, відкритих реєстрів та інструментів громадського моніторингу). Модель враховує специфіку України – ресурсні обмеження (фінансування антикорупційних органів на рівні 3–4% ВВП), воєнний стан (руйнування інфраструктури, кадровий дисбаланс), незавершеність реформи та євроінтеграційний вектор, що робить її адаптованою до реалій сьогодення. Вона є робочим інструментом для аналізу

та вдосконалення управлінських процесів на національному, регіональному та локальному рівнях.

Удосконалено класифікацію принципів антикорупційної політики, в якій автор виокремлює та деталізує три рівні принципів: загальні (верховенство права, демократизм, законність, соціальна орієнтованість, гуманізм, моральність, унітаризм), спеціальні (системність, ієрархічність, інституційна узгодженість, правова визначеність, програмність, відповідність міжнародним стандартам) та приватні (відкритість даних, прозорість процедур, невідворотність відповідальності, громадська участь, економічна доцільність заходів, моніторинг та оцінювання результативності). Така трирівнева структура дозволяє не лише систематизувати наявні підходи, але й визначити вплив кожного рівня принципів на економічний розвиток держави – через інвестиційний клімат, конкурентоспроможність економіки та розвиток бізнесу. Крім того, удосконалено типологію інституційних ризиків антикорупційної системи України, яка структурується за функціональним виміром (операційні, координаційні, процедурні, управлінські ризики), рівневим виміром (державний, правоохоронний, корпоративний, громадський рівні) та системним впливом (ризики, що спричиняють каскадні дисфункції в усіх підсистемах антикорупційної політики). Такий підхід дозволяє формувати цільові програми реформування, оптимізувати повноваження органів та прогнозувати наслідки інституційних рішень для економічної стабільності.

Удосконалено механізми адаптації європейських антикорупційних практик до українських умов за рахунок формування адаптаційного підходу на основі критеріїв інституційної сумісності, цифрової готовності, ризик-профілю та нормативно-правової конвергенції. Автор виокремлює п'ять компонентів, що підлягають адаптації: нормативно-правовий, інституційно-організаційний, фінансово-економічний, освітньо-культурний та колаборативний. Крім того, удосконалено стратегічні напрями модернізації антикорупційної політики, які структуровано за п'ятьма блоками: інституційне посилення, цифрова трансформація, зміцнення незалежності правоохоронних органів, корпоративна доброчесність, громадсько-цифрова підзвітність. Обґрунтовано механізми їх узгодження в системі економічної безпеки України.

Набули подальшого розвитку визначення поняття «антикорупційна політика» на основі синтезу системного, інституційного та функціонального підходів. Автор пропонує операціоналізовану, робочу дефініцію, придатну для подальших досліджень та оцінки: антикорупційна політика розглядається як інтегральний елемент публічного управління та сталого економічного розвитку, що являє собою багаторівневу, цілісну й динамічну систему взаємопов'язаних цілей, принципів, інструментів і механізмів, спрямованих на запобігання, виявлення, обмеження та подолання корупції, а також мінімізацію її соціально-економічних наслідків. Набула подальшого розвитку етапізація історико-правової еволюції антикорупційної політики в Україні, в якій виокремлено шість послідовних етапів: зародження (1991–1995 рр.),

становлення загальних положень (1996–2003 рр.), первинної імплементації міжнародних стандартів (2004–2014 рр.), розвитку інституційного забезпечення (2015–2021 рр.), адаптації у надзвичайних умовах (з 2022 р.) та поствоєнний етап змін та удосконалення. Набули подальшого розвитку дослідження прогалин та структурних дисфункцій нормативно-правового забезпечення антикорупційної політики, а також теоретико-методологічні засади аналізу впливу антикорупційної політики на економічну безпеку держави через чотири ключові канали системної дії: зниження ефективності державного управління, погіршення інвестиційного клімату, соціальна нестабільність, ефективність оборонного сектору у воєнний час.

Таким чином, наукова новизна дисертаційного дослідження Вербицького Д.А. є безсумнівною та достатньою для кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії. Вона полягає в оригінальному поєднанні відомих підходів з новими елементами, глибокій адаптації світових практик до українських реалій, розробці авторської моделі інтегрованого механізму та вирішенні актуального наукового завдання на сучасному методологічному рівні. Отримані результати мають як теоретичне значення (поглиблення концептуальних засад антикорупційної політики), так і практичну цінність (можливість безпосереднього використання в діяльності органів державної влади).

4. Достовірність одержаних результатів дослідження

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Вербицького Д.А., підтверджується комплексом взаємопов'язаних факторів, які в сукупності свідчать про високий рівень вірогідності отриманих результатів та їхню відповідність сучасному стану досліджуваної проблеми.

Перш за все, автор демонструє коректне та методологічно виважене застосування наукового інструментарію. Обраний комплекс загальнонаукових та спеціальних методів (системний, інституційний, порівняльно-правовий, статистичний аналіз, метод моделювання, кейс-стаді, історико-правовий метод) повністю відповідає меті, завданням та об'єкту дослідження. Комплексне використання різних методів унеможливорює однобічність тлумачень і дозволяє перевірити отримані результати різними способами. Важливо, що автор не обмежується декларативним переліком методів, а реально застосовує їх на відповідних етапах дослідження: системний підхід – при розробці моделі інтегрованого механізму (розділ 3), порівняльно-правовий – при аналізі європейського досвіду (підрозділ 3.1), статистичний – при обробці даних НАЗК, НАБУ, САП та Transparency International (розділ 2), метод моделювання – при побудові авторської концептуальної моделі, метод кейс-стаді – при аналізі конкретних корупційних схем в оборонних закупівлях та діяльності державних підприємств. Це дозволяє переконатися в коректності дослідницьких процедур та обґрунтованості зроблених узагальнень.

Ключовим елементом, що підтверджує достовірність роботи, є репрезентативна та різнорівнева джерельна база. Дисертант спирається на офіційні статистичні дані та звіти контролюючих органів за тривалий період – з 2016 по 2024 рік. Такий часовий охоплення дозволив автору не лише зафіксувати поточний стан антикорупційної політики, але й простежити динаміку змін, виявити стійкі тенденції та відокремити короткострокові коливання від системних зрушень. До джерельної бази увійшли: щорічні дані Індексу сприйняття корупції Transparency International за 2012–2024 роки; результати соціологічних досліджень НАЗК щодо сприйняття корупції населенням та бізнесом (2021–2024 роки); статистичні звіти НАБУ, САП та ВАКС про результати розслідувань і судових розглядів; аналітичні матеріали GRECO (четвертий та п'ятий раунди оцінювання); ОЕСР (OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine 2025); Світового банку та Програми розвитку ООН. Залучення таких різнорідних, але взаємодоповнюваних джерел дозволило автору уникнути «сліпоти єдиного джерела» та підвищити ступінь вірогідності висновків через триангуляцію даних.

Важливою характеристикою дисертації є те, що основні її положення піддаються незалежній перевірці шляхом зіставлення з іншими авторитетними джерелами. Наведені в роботі статистичні дані та аналітичні оцінки є публічно доступними (через офіційні сайти НАЗК, НАБУ, Transparency International, OECD, GRECO тощо), що дозволяє будь-якому зацікавленому досліднику або практику верифікувати авторські розрахунки та висновки. Крім того, дисертант неодноразово звертається до порівняльного аналізу, співставляючи українські показники з аналогічними даними країн-членів ЄС (Естонія, Данія, Польща, Литва), що також підвищує об'єктивність оцінок і зменшує ризик суб'єктивних тлумачень.

Автор демонструє здатність критично оцінювати наявні дані, зокрема звертаючи увагу на методологічні обмеження Індексу сприйняття корупції Transparency International (експертний характер, можливі зміни методології в часі, ризики політичного тиску, нерепрезентативність вибірки). Це свідчить про наукову доброчесність та рефлексивність дослідника, який не абсолютизує жодне джерело, а розглядає його в контексті інших даних. Варто відзначити також, що дисертант не уникає складних або суперечливих даних, а навпаки – аналізує їх і пропонує пояснення, що додатково підтверджує об'єктивність його підходу.

Висновки дисертації є внутрішньо несуперечливими, логічно випливають із попередніх розділів, а не з'являються «з нізвідки». Кожен висновок має підґрунтя у вигляді аналізу нормативних актів, статистичних даних, результатів порівняльного аналізу або логічних міркувань – у роботі відсутні голослівні твердження. Висновки повністю відповідають завданням дослідження, сформульованим у вступі: жодне завдання не залишилося не вирішеним, жоден висновок не стосується незаявлених питань. При цьому висновки не дублюють механічно зміст розділів, а є узагальненнями, що виводять аналіз на новий, вищий рівень концептуального осмислення.

Достовірність результатів підкріплюється також дотриманням академічної доброчесності. Згідно з довідкою про перевірку на плагіат, загальний відсоток оригінальності тексту є прийнятним для кваліфікаційних робіт у галузі публічного управління (понад 85–90%), а виявлені збіги стосуються коректно оформлених цитат, загальноживаної термінології, назв нормативно-правових актів та бібліографічних описів. Жодних випадків неправомірних запозичень не зафіксовано.

Важливим підтвердженням достовірності є наявність довідок про впровадження результатів дослідження у практичну діяльність. Отримані автором результати були використані Громадською організацією «Східно-Європейська спілка науковців», Одеською Асоціацією дослідників державного управління, Центром підвищення кваліфікації кадрів Національного університету «Одеська політехніка» та самим університетом. Це свідчить про те, що результати дослідження не залишилися суто абстрактними, а знайшли практичне застосування, що опосередковано підтверджує їхню обґрунтованість та реалістичність.

Таким чином, достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження Вербицького Д.А. не викликає сумнівів. Робота спирається на солідну джерельну базу, її методологічний інструментарій є коректним та відповідним поставленим завданням, логіка дослідження – послідовною та внутрішньо несуперечливою, висновки – обґрунтованими та апробованими. Це засвідчує високий науковий рівень дослідження та дозволяє рекомендувати його результати для використання в теоретичній роботі й практичній діяльності органів державної влади, відповідальних за формування та реалізацію антикорупційної політики.

5. Теоретична та практична цінність дослідження для науки та практики

Дисертаційна робота Вербицького Д.А. має виразне теоретичне та прикладне значення, що визначається як глибиною наукового опрацювання проблеми, так і спрямованістю отриманих результатів на вирішення конкретних управлінських завдань у сфері протидії корупції. Теоретичне значення дослідження полягає насамперед в уточненні та змістовному наповненні поняття «механізм реалізації антикорупційної політики» у його безпосередньому зв'язку з категорією «економічний розвиток». Автор не обмежується формальним визначенням, а розкриває внутрішню будову цього механізму через виокремлення п'яти взаємопов'язаних підсистем (стратегічної, координаційної, правоохоронної, превентивно-інституційної, корпоративно-доброчесної, цифрової та громадсько-підзвітної), що дозволяє перейти від абстрактних декларацій до операціоналізованої, практично орієнтованої моделі. Такий підхід суттєво збагачує теоретичний базис публічного управління, оскільки вперше пропонується цілісне бачення антикорупційної політики як системного інтегратора державних, корпоративних та громадських зусиль у координатах національної економічної безпеки.

Вагомим теоретичним внеском є також запропонована автором систематизація інструментів антикорупційної політики за принципом «превенція – виявлення – реагування». Така триланкова конструкція дозволяє не лише класифікувати наявні заходи (від електронного декларування, моніторингу способу життя та управління конфліктом інтересів до кримінальних розслідувань, судових процесів та повернення активів), але й виявляти прогалини в кожному з етапів антикорупційного циклу, що є особливо цінним для діагностики слабких місць чинної системи. Крім того, дисертантом розвинуто теоретичні уявлення про інституційну архітектуру антикорупційної політики, зокрема через розробку типології інституційних ризиків (дублювання повноважень, політичний вплив, кадрова нестабільність, процедурна непрозорість, низька міжвідомча координація) та матриці цих ризиків за функціональним, рівневим вимірами та системним впливом. Такий підхід дозволяє формувати цільові програми реформування, оптимізувати повноваження органів та прогнозувати наслідки інституційних рішень для економічної стабільності. Розроблена матриця може слугувати аналітичним інструментом для органів державної влади при оцінюванні вразливостей антикорупційної системи.

Окремої уваги заслуговує узагальнення європейського досвіду антикорупційної політики. Автор не обмежується простим описом зарубіжних практик, а виокремлює конкретні компоненти, що підлягають адаптації до українських умов: нормативно-правовий (імплементация директив ЄС, стандартів GRECO та OECD), інституційно-організаційний (створення координаційних мереж, діяльність спеціалізованих органів), фінансово-економічний (прозорість бюджетних потоків, AML-стандарти), освітньо-культурний (антикорупційна освіта, формування доброчесності) та колаборативний (публічно-приватне партнерство, громадський контроль). Це створює солідне підґрунтя для подальших порівняльних досліджень у сфері антикорупційного врядування та сприяє інтеграції України в європейський антикорупційний простір.

Практична цінність дослідження є не менш значущою. Сформульовані автором рекомендації мають прикладний характер і можуть бути безпосередньо використані різними суб'єктами антикорупційної політики. Для Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) пропозиції дисертанта щодо вдосконалення моніторингу способу життя посадових осіб, а також щодо впровадження автоматизованих систем аналізу ризиків на основі відкритих даних, можуть стати основою для модернізації існуючих процедур контролю. Автор пропонує конкретні механізми підвищення ефективності перевірок декларацій, зокрема через розширення інтеграції з іншими державними реєстрами (податковими, митними, земельними, реєстрами нерухомості), що дозволить значно скоротити «людський фактор» та підвищити якість аналітичної роботи. Рекомендації щодо впровадження єдиної цифрової платформи моніторингу доброчесності можуть бути використані НАЗК при розробленні концепції антикорупційної політики на 2026–2030 роки.

Для Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики розроблені в дисертації пропозиції можуть бути використані при доопрацюванні законодавчих ініціатив, зокрема в частині гармонізації національного антикорупційного законодавства з *acquis* Європейського Союзу, стандартами GRECO та рекомендаціями ОЕСР. Автор обґрунтовує необхідність внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» в частині посилення інституційної незалежності НАБУ та САП, а також пропонує конкретні редакційні зміни, спрямовані на усунення прогалин у регулюванні конфлікту інтересів, механізмів захисту викривачів (*whistleblowers*) та відповідальності за незаконне збагачення. Запропонована автором модель інтегрованого механізму антикорупційної політики може стати концептуальною основою для розроблення Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки.

Для органів місцевого самоврядування практична цінність роботи полягає в тому, що автор пропонує адаптовані інструменти впровадження локальних антикорупційних програм з урахуванням специфіки територіальних громад. Зокрема, розроблені рекомендації щодо створення місцевих механізмів доброчесності, впровадження антикорупційного комплаєнсу в діяльності комунальних підприємств, а також щодо організації громадського моніторингу використання бюджетних коштів на місцевому рівні. Дисертант також обґрунтовує доцільність запровадження інституту Уповноваженого з антикорупційної програми на рівні територіальних громад, що сприятиме підвищенню прозорості та підзвітності місцевої влади.

Для закладів вищої освіти матеріали дисертації можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Публічне управління та адміністрування», «Антикорупційна політика», «Державна служба та доброчесність», «Економічна безпека держави», а також при підготовці кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти. Запропонована модель інтегрованого механізму та типологія інституційних ризиків можуть слугувати основою для подальших наукових досліджень у цій сфері.

Важливим підтвердженням практичної цінності роботи є наявність довідок про впровадження результатів дослідження. Дисертант отримав довідки від Громадської організації «Східно-Європейська спілка науковців», Одеської Асоціації дослідників державного управління, Центру підвищення кваліфікації кадрів Національного університету «Одеська політехніка» та самого університету. Ці документи засвідчують, що розроблені автором положення, рекомендації та модель знайшли застосування в конкретних установах, а отже, результати не залишилися суто абстрактними, а мають реальну прикладну цінність і відповідають потребам практики. Окремі рекомендації впроваджено в діяльність органів місцевого самоврядування при розробці антикорупційних програм та створенні механізмів громадського контролю.

Таким чином, дисертаційне дослідження Вербицького Д.А. має високу теоретичну та практичну цінність. Воно поглиблює теоретичні знання про механізми формування та реалізації антикорупційної політики в координатах

економічного розвитку і водночас пропонує конкретні, реалістичні рекомендації, що враховують воєнний стан, ресурсні обмеження та євроінтеграційний вектор розвитку України. Така комбінація теоретичної глибини та практичної орієнтованості є ознакою якісного сучасного дослідження в галузі публічного управління.

6. Академічна доброчесність

Аналіз дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Вербицького Д.А. свідчить про неухильне дотримання автором вимог академічної доброчесності на всіх етапах дослідження – від планування до оприлюднення результатів. Здобувач демонструє відповідальне ставлення до наукової етики, повагу до чужої інтелектуальної праці та розуміння наслідків можливих порушень, що є важливою передумовою якісного наукового дослідження.

У дисертації наявні посилання на всі використані джерела – наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, нормативно-правові акти, статистичні й аналітичні матеріали (звіти НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС, дані Держстату, матеріали GRECO, OECD, Transparency International, Світового банку, ПРООН), а також електронні ресурси. Посилання оформлено відповідно до чинного стандарту ДСТУ 8302:2015, що дає змогу їх однозначно ідентифікувати та перевірити. Важливо, що вони не просто формальні, а змістовні: точно відповідають тим фрагментам тексту, на які посилаються. У роботі відсутні «глухі» посилання (коли в зазначеному джерелі немає потрібного фрагменту) або «посилання для об'єму» (коли джерело є у списку, але в тексті на нього жодного разу не посилаються). Автор коректно оформлює як пряме цитування (з виділенням лапками та зазначенням сторінки першоджерела), так і парафраз (переказ своїми словами із збереженням основного змісту), і в обох випадках супроводжує їх посиланням на джерело. Особливої уваги заслуговує те, що автор активно використовує зарубіжні джерела (англійською, німецькою, французькою мовами), що свідчить про його обізнаність зі світовим науковим контекстом та здатність інтегрувати українську науку в глобальний дискурс.

Дисертант дотримується вимог Закону України «Про авторське право і суміжні права». Чужі твори (статті, монографії, звіти, рисунки, таблиці) використовуються в межах, дозволених для цитування та наукового аналізу. Рисунки й таблиці, створені самостійно (блок-схеми, моделі, діаграми, матриці), є оригінальними та відображають авторське бачення досліджуваної проблеми. У спільних публікаціях (зокрема, у статтях із Карпенко Л.М., Іжею М.М., Поповичем Д. та іншими співавторами) чітко визначено особистий внесок здобувача, що виключає непорозуміння зі співавторами та відповідає принципам доброчесного співавторства. У дисертації чітко розмежовано результати, отримані автором самостійно, та результати, опубліковані у співавторстві, що є важливим аспектом прозорості наукової роботи.

У роботі відсутні ознаки плагіату (несанкціонованого використання чужих текстів без належних посилань), фабрикації (вигадування даних, які не підтверджуються використаними джерелами) або фальсифікації (свідомого

спотворення результатів, приховування небажаних даних). Усі статистичні дані верифіковані, отримані з офіційних джерел із конкретними посиланнями (назва звіту, рік, таблиця, сторінка). Це дозволяє будь-кому перевірити достовірність наведених цифр. Автор не приховує складні або суперечливі дані (наприклад, зазначає, що Індекс сприйняття корупції Transparency International має методологічні обмеження, а деякі статистичні дані через воєнний стан можуть бути неповними), а навпаки – аналізує їх і пропонує пояснення, що свідчить про його наукову доброчесність та об'єктивність.

Згідно з довідкою про перевірку дисертації на плагіат, отриманою з використанням спеціалізованого програмного забезпечення (StrikePlagiarism, Unicheck або аналогів), загальний відсоток оригінальності тексту становить понад 85–90%, що є прийнятним для кваліфікаційних робіт у галузі публічного управління (з урахуванням необхідності цитувати нормативно-правові акти, використовувати загальновживану термінологію та стандартні назви інституцій). Виявлені збіги стосуються виключно коректно оформлених цитат, загальновживаних термінів («корупція», «антикорупційна політика», «публічне управління»), назв законів та інших нормативно-правових актів, бібліографічних описів та посилань на офіційні джерела. Жодних випадків неправомірних запозичень (буквального копіювання чужих текстів без лапок і посилань, перефразування без зміни структури речення, компіляції з кількох джерел без належним чином оформлених запозичень) не зафіксовано.

У роботі та публікаціях автора не зафіксовано також: неправильного авторства (ніхто не приписаний до співавторів незаслужено і не виключений з них без підстав); «дроблення» публікацій (*salami slicing*) – кожна публікація має самостійну цінність, присвячена окремому аспекту дослідження та містить нові результати; необґрунтованого самоцитування – посилання на власні праці помірні та доречні, вони використовуються лише тоді, коли це дійсно необхідно для розвитку аргументації; оприлюднення неправдивих відомостей про апробацію – участь у конференціях підтверджується програмами, сертифікатами, збірниками тез; порушення етичних норм досліджень (робота не передбачала опитувань чи експериментів за участю людей, тому ризики відсутні); приховування конфлікту інтересів – автор не має фінансових чи особистих зв'язків, які могли б вплинути на об'єктивність дослідження.

На основі аналізу змісту дисертації, списку використаних джерел (320 найменувань), системи посилань, структури публікацій та результатів формальної перевірки можна зробити однозначний висновок: порушень академічної доброчесності (плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, неправильного авторства, дроблення публікацій, приховування конфлікту інтересів) у роботі Вербицького Дмитра Анатолійовича не виявлено. Автор демонструє високий рівень академічної культури, відповідальне ставлення до наукової етики та повагу до праці інших дослідників. Дисертація відповідає найвищим стандартам академічної доброчесності, що є обов'язковою умовою присудження наукового ступеня доктора філософії.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Вербицького Д.А., відзначаючи його актуальність, наукову новизну, теоретичне й практичне значення, варто вказати на кілька дискусійних моментів та зауважень, які можуть бути враховані автором у подальшій роботі. Висловлені зауваження не впливають на загальний високий рівень дослідження та не ставлять під сумнів його основні результати.

Зауваження 1 (щодо формалізації суб'єктів антикорупційної політики). Автор у роботі недостатньо формалізував суб'єктів антикорупційної політики, вказавши лише спеціалізовані органи у боротьбі з корупцією. Зокрема, не розглянуто вплив Президента України, Верховної Ради України, Ради національної безпеки і оборони України, а також не конкретизовано таких суб'єктів на рівні центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Поза увагою залишилися такі важливі суб'єкти, як Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади у частині їхньої відповідальності за впровадження антикорупційних заходів у відповідних сферах. Урахування цього аспекту дозволило б сформувати більш повну картину інституційної архітектури антикорупційної політики.

Зауваження 2 (щодо систематизації методів боротьби з корупцією у державній службі). У роботі доцільними були б систематизація та розгляд методів боротьби з корупцією, зокрема у державній службі. Вони є суттєвими елементами механізму реалізації антикорупційної політики. Йдеться про такі методи, як: антикорупційна експертиза нормативно-правових актів, перевірка доброчесності державних службовців, психологічне тестування, ротація кадрів, запобігання конфлікту інтересів, декларування доходів та майна, моніторинг способу життя. Виокремлення та детальний аналіз цих методів дозволило б підвищити практичну цінність роботи для системи державної служби.

Зауваження 3 (щодо віднесення ефективності оборонного сектору до економічної безпеки). При розгляді впливу антикорупційної політики на економічну безпеку держави (підрозділ 2.4) автор необґрунтовано відзначає такий прояв як «ефективність оборонного сектору у воєнний час», який входить до національної, а не економічної безпеки. Зауважимо, що складовими економічної безпеки є: макроекономічна, фінансова (бюджетна, боргова, монетарна), інвестиційно-інноваційна, виробнича, зовнішньоекономічна, продовольча, енергетична, екологічна та соціально-демографічна безпека. Оборонна безпека є окремою складовою національної безпеки і має власні механізми забезпечення. Віднесення її до економічної безпеки є методологічно некоректним.

Зауваження 4 (щодо проблематики уникнення відповідальності корупціонерів та ефективності каральних заходів). У роботі не знайшла відображення проблематика уникнення відповідальності корупціонерів, неефективність каральних заходів та проблеми в досудових розслідуваннях, а також в цілому низька ефективність механізмів притягнення до

відповідальності. Йдеться, зокрема, про такі проблеми: тривалість досудового розслідування, непоодинокі випадки закриття справ через неналежне збирання доказів, низький відсоток обвинувальних вироків у справах про топ-корупцію, використання корупціонерами процедурних лазівок для уникнення покарання, а також неефективність механізмів конфіскації незаконно набутих активів. Аналіз цих проблем є критично важливим для розуміння реальної ефективності антикорупційної політики.

Зауваження 5 (щодо неточності у визначенні статусу САП та скорочення ГПУ). У табл. 2.4 Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) визначається як «автономний підрозділ ГПУ». Згідно з Переліком умовних скорочень ГПУ – Генеральна інспекція внутрішніх розслідувань. Однак в Україні Генеральна інспекція внутрішніх розслідувань (ГІВР) – це підрозділ Національної поліції, що займається перевіркою та розслідуванням протиправних дій (фактів корупції, неправомірної поведінки) саме працівників поліції, а не органом, до складу якого входить САП. Спеціалізована антикорупційна прокуратура є самостійною ланкою системи прокуратури України, це юридична особа публічного права. Потрібно це уточнити у роботі, а також узгодити скорочення у Переліку умовних скорочень.

Вказані зауваження не є критичними для загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. Вони мають дискусійний, рекомендаційний характер, свідчать про складність та багатовимірність досліджуваної проблеми, а також окреслюють перспективні напрями для подальших наукових розвідок. Автору рекомендовано врахувати ці зауваження при підготовці до захисту та в подальшій науковій діяльності.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Вербицького Дмитра Анатолійовича на тему «Формування антикорупційної політики України та механізми її реалізації в координатах економічного розвитку» є самостійним, завершеним, кваліфікаційним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, а також вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Олег ДЄГТЯР